

Svar på skriftligt spørgsmål om lagberedningen i fråga om tillåtna smaker för nikotinpåsar

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 382/2024 rd undertecknat av riksdagsledamot Markku Siponen /cent m.fl.:

Varför ansågs det motiverat att överhuvudtaget inkludera smakalternativ för nikotinpåsar, när det i regeringens proposition konstateras att även mentol- och mints maker kan anses intressera barn och unga, varvid enbart inkludandet av dessa smaker kan redan på basis av regeringens proposition anses strida mot regeringsprogrammet,

varför lade regeringen efter remissbehandlingen till ännu fler nya smaker för nikotinpåsar, hur kom regeringen fram till de nyligen framlagda smakerna och hur bedömdes effekterna av dessa tilläggssmaker på barn och unga i samband med lagberedningen samt på vilka grunder bedömer regeringen att tilläggssmakerna inte lockar barn och unga,

stämmer uppgifterna i offentligheten att regeringen efter remissbehandlingen i samband med förhandlingar på politisk nivå har lade till smakerna på basis av en lista som ett regeringsparti lagt fram, och om så är fallet, kommer smakerna på denna lista från en tillverkare av nikotinpåsar och, om så inte är fallet, hur hamnade just dessa smaker (te, ingefära, rosmarin och trä) bland de smaker som ska läggas till,

har regeringen eller social- och hälsovårdsministeriet under beredningen haft kännedom om att alla smaker som föreskrivs i lag tillverkas av ett enda företag och är detta en ren slump,

i vilket skede har social- och hälsovårdsministeriet, som ansvarar för beredningen av lagändringen, vetat att produkter med tillåten tilläggssmak tillverkas i ett företag men inte i konkurrerande företag och varför har denna information inte delgivits riksdagen om man känt till saken i statsrådet,

anser man vid social- och hälsovårdsministeriet att lagstiftningen är saklig och motiverad med tanke på konkurrensen, där ett företags produkter försätts i en bättre ställning på marknaden genom att tillåta försäljning av just dess produktion,

har regeringen bedömt att den exakta förteckningen över tillåtna smaker som fogats till lagen efter remissbehandlingen är sådan att den är hållbar med tanke på EU-rätten och inte har haft för avsikt att gynna ett visst företag inom branschen som redan är verksamt i Finland,

hur bedömer den ansvariga ministern att lagändringen är förenlig med löftet i regeringsprogrammet om att regeringen ser till att den lagstiftning som gäller företag är tydlig, förutsägbar, proportionerlig, konkurrensneutral, teknikneutral och innovationsvänlig, eller med det att regeringen har som mål att främja rättvis och öppen konkurrens,

vilken ekonomisk fördel bedömer regeringen sig ha gett ett företag i Jakobstad genom att i lagstiftningen tillåta försäljning av flera produkter som företaget tillverkat, men genom att samtidigt ta bort de smaker som aktörer med konkurrerande produkter använder i sina produkter och som är avsedda för vuxna,

har regeringens ministrar, statssekreterarna, specialmedarbetarna, regeringspartiernas riksdagsledamöter eller vissa andra närliggande parter några bindningar till det ena företaget som tillverkar nikotinpåsar och som har dragit nytta av lagändringen och

i vilka andra lagstiftningsprojekt ämnar regeringen och social- och hälsovårdsministeriet i fortsättningen gynna enskilda företag genom att föreskriva att deras verksamhet eller produktion är laglig men samtidigt förbjuda försäljning av produkter från ett konkurrerande företag som bedriver liknande verksamhet?

Som svar på detta spørsmål anför jag följande:

Bakgrunden till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av tobakslagen (RP 38/2024 rd) har varit skrivningen i regeringsprogrammet om nikotinpåsar, enligt vilken nikotinpåsar inkluderas i tobakslagens tillämpningsområde och bland annat att endast smaker riktade till vuxna tillåts. Målet med propositionen var i enlighet med regeringsprogrammet bland annat att förebygga användningen av nikotinpåsar bland unga samt att skydda barn och unga mot nikotinpåsarnas skadeverkningar.

I regeringens proposition föreslogs till exempel att nikotinhalten i nikotinpåsar och andra rökfria nikotinprodukter ska begränsas. Dessutom krävdes att produkternas detaljhandelsförpackningar förses med hälsovarningar och att förpackningarnas utseende för enhetligas. Enligt förslaget ska detaljhandeln med dessa produkter vara tillståndspliktig, partihandeln anmälningspliktig medan distansförsäljningen av dessa produkter ska förbjudas. För import ska ställas bland annat kvantitativa begränsningar och tidsgränser. Tillsynsavgifter tas ut för produkterna och försäljningen av dem. Användningen av rökfria nikotinprodukter förbjuds inomhus och utomhus vid daghem och läroanstalter som

ger förskoleundervisning och grundläggande utbildning, yrkesutbildning och gymnasieundervisning samt på lekplatser. Innehav och import av tobakssurrogat förbjuds för personer under 18 år.

Utkastet till regeringsproposition sändes på remiss hösten 2023. Bland annat föreslogs det att rökfria nikotinprodukter, såsom nikotinpåsar, inte får innehålla smaker av alkohol och cannabis eller smaker som tilltalar ungdomar och att närmare bestämmelser om smaker som tilltalar ungdomar får utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet. I utkastet som var på remiss föreslogs alltså att de förbjudna smakerna ska räknas upp i lagstiftningen (s.k. negativlista).

Den regleringslösning som föreslogs i remissvaren ansågs dock vara misslyckad. I utlåtandena ansågs det i hög grad att reglering som grundar sig på en så kallad negativlista lämnar rum för tolkning och att det är svårt eller till och med omöjligt att övervaka att den följs. I yttrandena ansågs det att det för att undvika tvetydigheter bör föreskrivas tydligt i lag vilka smaker som är tillåtna i rökfria nikotinprodukter.

På basis av remissvaren ändrades propositionen så att de tillåtna smakerna räknas upp i lagstiftningen och alla andra smaker är förbjudna (s.k. positivlista). På så sätt är regleringen tydlig och tillämpningen av den förutsägbar och regleringen kan inte kringgås.

Enligt regeringsprogrammet att tillåts endast smaker riktade till vuxna i nikotinpåsar. Man ville inte förbjuda alla karakteristiska dofter eller smaker så att nikotinpåsar skulle förbli ett tillräckligt lockande alternativ till snus och för att bekämpa grå ekonomi och olaglig handel med snus och nikotinpåsar. Å andra sidan ville man genom att begränsa de tillåtna smakerna förebygga användningen av nikotinpåsar bland unga samt skydda barn och unga mot de olägenheter som produkterna medför.

Ursprungligen hade man för avsikt att i propositionen föreslå att alla karakteristiska dofter och smaker, med undantag av mentol- och mintsmaak. Hade man begränsat de tillåtna smakerna till enbart mentol och mint skulle till exempel söta smaker av godis, frukt och bär, som särskilt kan anses vara riktade till barn ha förbjudits. En betydande del av de nikotinpåsar som säljs är sådana att deras smaknamn hänvisar till mentol och mint.

I förhandlingarna mellan regeringspartierna i samband med ramförhandlingarna 2024 beslöt man dock att på ett regeringspartis yrkande utvidga förteckningen över tillåtna smaker till att omfatta förutom smakerna mentol och mint även te, ingefära, rosmarin och trä. Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av tobakslagen, där alla ovan nämnda smaker ingick, anmäldes till kommissionen och EU:s övriga medlemsstater i ett förfarande enligt det så kallade TRIS-direktivet den 16 april 2024. Varken kommissionen eller de andra EU-medlemsstaterna kommenterade inte propositionsutkastet.

Regeringens proposition överlämnades till riksdagen genast vid statsrådets allmänna sammanträde efter ramförhandlingarna, som hölls den 18 april 2024. I regeringens pro-

position (s. 37) konstateras att mentol och mint är de huvudsakliga smakämnen i nikotinpåsar och de övriga smaker som förblir tillåtna bedöms inte vara lockande särskilt för minderåriga.

Den föredragande ministern eller social- och hälsovårdsministeriet har inte känt till att alla de smaker som det föreslogs ska bli tillåtna tillverkas av ett enda företag.

Efter att regeringens proposition hade överlämnats och medan propositionen redan behandlades i riksdagen delgav tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) i sitt utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet riksdagen att förslaget om karakteristisk doft eller smak i betydande grad motsvarar det doft- och smakutbud som räknas upp i utlåtandet från ett bolag som tillverkar nikotinpåsar.

Social- och hälsovårdsministeriet har haft begränsad information om marknaden för nikotinpåsar, eftersom Finland 2005 ratificerade Världshälsoorganisationens (WHO) ramkonvention om tobakskontroll. Enligt artikel 5.3 i konventionen ska avtalsparterna i enlighet med nationell lagstiftning verka för att skydda folkhälsoprogram med avseende på tobakskontroll från tobaksindustrins kommersiella intressen. Iakttagandet av avtalet begränsar umgänget mellan social- och hälsovårdsministeriet och den industri som producerar tobaks- och nikotinprodukter.

Enligt social- och hälsovårdsministeriets bedömning finns det mycket stora mängder, upp till hundratals, nikotinpåsar med olika smaker på marknaden. Produkterna har ofta getts reklamnamn som inte alltid direkt visar vad produkten smakar. Enligt vad man för närvarande känner till tillverkas nikotinpåsar som innehåller åtminstone smakerna mentol, mint, te och ingefära av flera företag.

För att lagstiftningen i enlighet med regeringsprogrammet ska trygga rättvis och öppen konkurrens samt en jämlik och icke-diskriminerande behandling av företagare ämnar regeringen föreslå för republikens president att inte stadfästa lagen om ändring av tobakslagen. Regeringen överlämnar en ny, korrigerad regeringsproposition till riksdagen. På så sätt säkerställs att beredningen är opartisk och lagen icke-diskriminerande.

Social- och hälsovårdsministeriet bereder ett nytt utkast till regeringens proposition om nikotinpåsar, där avsikten är att föreslå att de enda undantagen från förbudet mot karakteristiska dofter eller smaker ska vara mentol och mint. Propositionen kommer att skickas på remiss inom kort.

Det är svårt att bedöma vilken ekonomisk fördel det ena företaget som tillverkar nikotinpåsar skulle ha fått jämfört med sina konkurrenter om ändringen av tobakslagen hade fastställts i enlighet med riksdagens svar (RSv 76/2024 rd) och bestämmelserna om smakbegränsningar hade hunnit träda i kraft. Det har dock inte uppstått någon ekonomisk fördel, eftersom man inte avser föreslå att lagändringen ska stadfästas.

På frågan om man vid social- och hälsovårdsministeriet anser att lagstiftningen är saklig och motiverad med tanke på konkurrensen, där ett företags produkter försätts i en bättre ställning på marknaden genom att tillåta försäljning av just dess produktion, är svaret: nej.

Ministrarnas, statssekreterarnas och specialmedarbetarnas bindningar är offentlig information och de finns samlade på finansministeriets webbplats. Enligt 8 a § i statstjänstemannalagen innehåller personens redogörelse för bindningar bland annat en redogörelse för sin näringsverksamhet, sina uppgifter utanför tjänsten, sina förtroendeuppdrag och förvaltningsuppdrag samt sina bisysslor.

Helsingfors 5.11.2024

Minister för social trygghet Sanni Grahn-Laasonen